

Vámosy Zoltán professzor emlékezete

Prof. dr. Magyar Kálmán ünnepi beszéde

1500

Lapunk július-augusztusi számának 434. oldalán rövid hírben emlékeztünk meg Vámosy Zoltán professzor emléktáblájának 1998. július 5-i avatásáról. Az alábbiakban közöljük az avatáson elhangzott emlékbeszéd szövegét.

Tisztelt Vámosy Család, Hölgyeim és Uraim!

Emléktáblát avattunk Vámosy Zoltán professzor egykori lakhelyén születésének 130. és halálának 45. évfordulóján. Mint a szakmáját, a farmakológiát művelő utódok egyikének, nekem jutott az a megtiszteltetés, hogy életéről, nagyobb súllyal szakmai munkásságáról megemlékezzek az emléktábla avatása alkalmából. Mindenek előtt őszinte elismeréssel adózom azoknak, akik a város történelmi hagyományait ápolva, kezdeményezték az emléktábla létesítését.

Leányfalu történelmében minden bizonnyal Vámosy Zoltán az egyik legkiemelkedőbb, nemzetközi hírű személyiség. Leányfalun született 1868-ban, és 1891-ben, huszonhárom éves korában Budapesten nyert orvosi diplomát. Két év belgyógyászati és szülészeti kalandozás után a Gyógyszertani Intézetben egyetemi tanársegéddé nevezték ki és a gyógyszerian maradt élete végéig igazi hivatása. Elméleti felkészültségéhez meghatározóan járult hozzá külföldi tanulmányútja a strassburgi és a freiburgi egyetemeken, ahol már akkor állatkísérletekben próbálták igazolni a farmakológiai hatásokat. Ennek a tanulmányútnak volt tulajdonítható, hogy Vámosy Zoltán itthon is munkája során a bizonyítást tartotta elsődleges feladatának és így lett a kísérletes farmakológia megalapítója hazánkban. 1905-ben adjunktus lett a pesti Gyógyszertani Intézetben, majd 1914-ben a Gyógyszerismereti és Méregtani Tanszékre nyilvános rendkívüli tanárrá nevezték ki. Ezt követően szakmai előmenetele, karrierje még jobban felgyorsult. Egy év múlva a pesti Gyógyszertani Intézet rendes tanára lett, 1920-tól pedig az intézet igazgatójává nevezték ki. Ettől fogva a Budapesti Orvosi fakultáson ő tanította farmakológiára az orvos- és gyógyszerészhallgatókat. A gyógyszerészi hivatáshoz való szoros kötődését mutatja az is, hogy a IV. Magyar Gyógyszerkönyv főszerkesztője volt. A gyógyszerészhallgatók oktatását, különösen szívényének tekintette. Több fiatal gyógyszerész készítette diplomamunkáját, vagy szakdolgozatát irányításával és nyerte el a diplomát vagy a doktori fokozatot. A szakdolgozatok változatos témája egyértelműen Vámosy Zoltán széleskörű tudományos érdeklődését és ismereteit bizonyítja.

Nevéhez fűződik az első originális magyar gyógyszer, a *phenolphthalein*, akkori gyári nevén *Purgo* nevű hashajtó felfedezése, amit 1902-ben önkísérletekben fedezett fel. A vegyület alkalmas dózisban máig az egyik legkiválóbb hashajtó. A felfedezés korszakos jelentőségét mutatja, hogy a gyógyszer szamos országban, köztük az Egyesült Államokban is máig használják. A *Purgo* sikere vezetett oda, hogy Vámosy Zoltán fényképe bekerült a brook-

lyni egyik gyógyszergyár (EXIAX) legjelentősebb feltalálók képeit őrző galériájába.

Kutatásai a kísérletes farmakológia terén mai szemmel is korszerű irányban folytak. Már akkor a máj méregtelenítő folyamataival foglalkozott, elsősorban az ópium alkaloidok méregtelenítését vizsgálta. Mint a méregtan tudosa fontos laboratóriumi módszereket dolgozott ki a törvényszéki orvostan szempontjából is fontos és divatos mérgek kimutatására az elhaltakból.

Életének egyik legfontosabb eseménye volt, amikor 1923-ban az Orvosi Hetilap főszerkesztőjévé nevezték ki és ezt a funkciót 1944-ig be is töltötte. A főszerkesztői megbízatás révén felmérhetetlen lehetőségek birtokába jutott, az akkor már érett korban lévő, nagy tapasztalatokkal rendelkező, invenciózus tudós. A Markusovszky által alapított Orvosi Hetilap a szakma mindmáig legnevesebb magyar nyelvű folyóirata, melyet idegen nyelvű összefoglalóival Vámosy nemzetközi jelentőségűvé emelt. Szamos közleménye jelent meg a lapban. Kiemelkedő tudományos és tudomány-szervező munkásságát elismerve 1920-ban a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta, melynek 1949-ig a tagja volt. Az akkori szélsőséges politikai áramlatok folytán 1949-ben méltánytalanul megszüntették a tagságát, ami minden bizonnyal sok gyötrelmes napot okozott az akkor már idős tudós számára. Némi elégtételt jelentett, hogy még életében tanácskozó taggá újraválasztották a kizárás után. Személyiségének tudományos elkötelezettségére utal, hogy 1952-ben, 84 éves korában, egy évvel a halála előtt, még volt ereje, ambíciója arra, hogy az akkori minősítési rendszer első lépésőjét, a kandidátusi fokozatot megszerezze. Az Akadémiából történt méltánytalan kizárása, az emiatt okozott megpróbáltatások miatt részlegesen az utódok bocsánatkérésére. Ha nem is okozója, de mint az események ismerője ezt a megkövetést, mint farmakológus, tanszékének vezetésében utódja és mint az Akadémia rendes tagja, én is megteszem.

Vámosy Zoltán teljes életet élt. Családján és a szakmáján kívül Leányfalu jelentette számára azt az egyetlen helyet, ahol otthon érezte magát, ahol nem számolta az idő múlását. Szamos külföldi útja, tapasztalata sem feledtette vele Leányfalu szépségét. Már édesapja, Vámosy Mihály is itt lakott, aki a Lónyay utcai Református Gimnázium igazgatójaként nyugdíjazása után Leányfalu egyik első betelepülőjének tekinthető. Mai szemmel irigylésre méltó, hogy a professzornak volt ideje és energiája arra, hogy annyiféleképpen szíven viselje Leányfalu sorsát. Lokálpatrióta volt a szó legnemesebb értelmében. Nemcsak Vámosy Zoltán érezte Leányfalut magáénak, de a város is hűséges volt hozzá. Ennek tulajdonítható, hogy

fia nevét kapta a régi hajóállomást övező tér, *a fiát, aki 1921-ben a Sopronért folyó harcban kapott halálos sérülést és akinek elvesztését szülei sohasem tudták kiheverni.*

Hosszan folytathatnám az érdemek, az emberi értékek felsorolását. Vámosy Zoltán gazdag élete módot adna erre. Így tagja volt az Igazságügyi Orvosi, a Közegészségügyi Tanácsnak, az Országos Balneológiai Egyesületnek és két éven át a Pesti Orvoskar dékánja volt. Érdemei azonban talán legszebben és legméltányosabban az Orvosi Hetilap 1954-es számában, a róla szóló gyászjelentésben olvashatók:

„December 26-án, hosszú szenvedés után, 85 éves korában elhunyt Vámosy Zoltán dr. a Budapesti Egyetem Gyógyszertan Tanszékének nyugalmazott professzora, az orvostudományok kandidátusa, a Magyar Tudományos Akadémia tanácskozó tagja, az Orvosi Hetilap főszerkesztője.

Vámosy kiemelkedő alakja volt a két világháború közötti tanár nemzedéknek, Lenhossek Mihály, Budai Kálmán, Korányi Sándor kortársa volt. Egyénisége, előadásai mély benyomást keltek mindenki benn. Mint előadó egzakt, de amellet színes és fáradhatatlan, mint cenzor szigorú, de befolyásolhatatlanul tárgyilagos, mint tudós nemzetközi viszonylatban is ismert, mint ember a végte-

lenségig szerény és igénytelen. Egykori tanítványával, Mansfeld Gézával írt és hét kiadást megért könyve sok orvos-generációnak volt nélkülözhetetlen tankönyve.

Szerteágazó tevékenységének egyik kimagasló mozzanata volt, amikor átvette az Orvosi Hetilap szerkesztését. Kitaró munkával elérte, hogy az Orvosi Hetilap nemcsak hazai, de külföldi viszonylatban is jelentős tudományos orgánummá fejlődött. Fanatikusa volt a magyar nyelv tisztaságának és írásaiban lankadatlanul törekedett is erre.

Vámosy tanító mestere volt sok orvosnemzedéknek a szó legnemesebb értelmében. Puritán alakját, emlékét kegyelettel őrzik meg tanítványai, munkatársai, olvasói.”

Ezt tesszük mi is, 45 év múltán a gyászjelentés megjelenését követően. Az évszázad nagy magyar orvosnemzedékének egyik legkiemelkedőbb személyisége született és élt Leányfalun. A város lakossága méltán emlékezik rá, a Semmelweis Orvostudományi Egyetemmél együtt, ahol dolgozott, és a Magyar Tudományos Akadémiával közösen, ahol sok méltánytalanság érte. Tekintsük emlékét sajátjuknak.

K. Magyar: *Memorial of prof. Zoltán Vámosy*

Semmelweis Orvostudományi Egyetem, Gyógyszerhatástani Intézet, Budapest, Nagyvárad tér 4. – 1089